

אברום תומר

כופר לחוקים בחסות בית הדין

הגנת בית הדין לעבודה על ועד נמל אשדוד, ערב תחילת התחרות, היא איוולת וחרכה מוסרית הממשיכה מסורת רעה

כל שנות בנייתו של הנמל המתחרה, שכן שיבושים כאלה עלולים היו לגרום להפסדים עצומים למשק כולו. כעת, "כשהאירוע של פתיחת נמל הדרום מצוי מעבר לסיבוב", כלשון בית הדין, ראה זה לנכון להיעתר לבקשתה של ההסתדרות ולאפשר למונופול לנצל את הרגעים האחרונים שבהם המפתח לשערי המדינה נמצא בידיו.

ייתכן שבשעת הגעתו של גיליון זה למנוייו כבר נחתם הסכם בין המדינה לעובדי הנמל. אם כן, סביר שהוא יהיה דומה להסכם שנחתם לפני שנתיים עם עובדי נמל חיפה – הסכם שהביא בין השאר לפרישתם של כ-200 עובדים מדור א' המדושן, שקיבלו 2.8 מיליון שקל פיצויים כל אחד, ולחסינותם של שאר העובדים מפיטורים למשך עשור (!) מרגע פתיחת הנמל החדש. הסכם דומה עם כ-1,400 עובדי נמל אשדוד יהפוך את הנמל הוותיק למפסיד וגירעוני למשך שנים רבות. הנמל יהיה כבול להעסקת עובדים שהוא אינו בהכרח צריך, בשכר גבוה מאוד; נמל כזה לא יהיה בר-תחרות לשכנו החדש, ובעצם יתנהל במצב מתמיד של שביתה איטלקית.

אפשר כמובן שבשעת קריאת שורות אלו טרם נחתם הסכם, ובמקום זאת הוכרז על סכסוך עבודה ואף החלו השבתות חלקיות או מלאות של הנמל. בית הדין שאישר שביתה כזאת מכיר בכך שהנמל הוא שירות חיוני לתפקוד המשק, ודאי בזמן משבר

"אחרי 7.5 שנים: עובדי נמל אשדוד קיבלו בחזרה את הזכות לשבות": כך בישרה כותרת ב-Ynet כמה ימים לפני תום השנה האזרחית. מדוע החליט בית הדין הארצי לעבודה להחזיר לעובדים אלה את הזכות לשבות, ומדוע מנע מהם זכות זו לאורך שנים?

התשובה קשורה לתחרות המתקרבת: במהלך השנה הקרובה צפויים להיפתח שני הנמלים הפרטיים החדשים בחיפה ובאשדוד, ולראשונה תיווצר תחרות בענף שירותי ההכנסה וההוצאה של רוב הסחורות לישראל וממנה. בכוונת המדינה להפריט גם את הנמלים הישנים בחיפה ובאשדוד, ומשקיעה כסף רב כדי לחדשם מבחינה טכנולוגית, ובכלל זאת להעמיק את הרציפים. אך התחרותיות שלהם עם הנמלים הפרטיים החדשים תהיה מוגבלת, בשל פעילותם של ועדי העובדים בהם, ובשל ההסכמים – זה שכפו בנמל חיפה וזה שעתידים לכפות בנמל אשדוד – ההופכים את הנמלים לבלתי-תחרותיים מבחינת גמישות כוח אדם ועלות שכר.

בכל השנים האחרונות ניסה ועד עובדי נמל אשדוד – ו'ההסתדרות החדשה', המייצגת אותו – לקבל מבית הדין הארצי לעבודה אישור להשביח את הנמל, כדי שיוכל לכפות על המדינה הסכם לפיצויי עתק על עצם פתיחת השוק לתחרות. בית הדין רצה למנוע מעובדי הנמל לשבש את פעילותו לאורך

מה נגיד על היחלצותו למען עובדי הנמלים המרוויחים בממוצע כ-36 אלף שקלים בחודש – השכר הגבוה ביותר במגזר הציבורי – ונהנים מתנאים סוציאליים מופלגים? שמא תאמרו שהמעסיק חזק עוד יותר? ובכן המעסיק הוא כולנו, החברה הישראלית על שלל עסקיה. לעסקים אלה, הנמל הוא שסתום בצינור הנשימה הכלכלי. בין העסקים הללו רבים שהשנה האחרונה הקשתה על הישרדותם, ושגם בימים כתיקונם אף אחד לא מבטיח להם יציבות או שכר גבוה. כל מה שהם מרוויחים נעשה בעשר אצבעותיהם; אם ייסגרו לא יקבלו שום פיצוי, ואיש לא יסיף להם כסף לקופה הפנסיונית. הם אלה שהסחורה שלהם תתעכב עד בוש רק מפני שבעיני בית הדין כלו כל הקיצים, וזהו האמצעי היחיד שעומד לרשותם של עובדי הנמלים כדי לכפות על המדינה לפצות אותם במיליונים ובחסינות מפיתורים למשך עשור. היש אבסורד גדול מזה?

במשא ומתן נורמלי, לשני הצדדים יש מה להרוויח או להפסיד מאי-הגעה לעמק השווה; אך במאבק הזה המדינה ניגשת למשא ומתן וידיה קשורות מאחורי גבה. אם לא תיכנע לדרישות הוועד וההסתדרות, תגיע שביתה שעלולה לעלות מיליארדים ולהסב נזק רב. מנגד, מהו האיום הניצב בפני עובדי הנמל? מה ידחוף אותם להתפשר על דרישותיהם? כל עוד אין להם תחרות, אין להם מה להפסיד. נשק יום הדין נמצא כעת בידיהם, בגיבוי בית הדין. במצב הזה, למקבלי ההחלטות בירושלים אין הרבה סיבות שלא לשלם להם כופר שיעלה פחות מהנזק שהם עלולים לחולל. יתרה מכך, גם כאשר לא התיר להם בית הדין לשבות הם

כלכלי מהקשים שחוינו. הוא גם מציין בפסק הדין ששביתה כזאת עלולה לפגוע אף בצדדים שלישיים – כלומר בכל העסקים שהסחורה שלהם תהיה תקועה על אוניות בים או על רציפי הנמל. "אלא שלעיתים", טוענים שופטי בית הדין, "אין מנוס מכך והדברים ידועים. צעדים אלה הם האמצעי היחיד העומד לרשות העובדים ונציגותם כדי לנסות ולקדם את מבוקשם במשא ומתן".

לאחר שמחיתם דמעה מעינכם, הרשו לי להתעכב קמעה על הציטוט האחרון, שבעיניי מבטא את כל מה שחולה ומזעזע בעבודה המאורגנת בישראל. לא בכדי הופרדו דיני עבודה מדיני חוזים: משפט העבודה בישראל כבר מזמן איננו משפט טהור של מציאת האמת בקונפליקטים בין אנשים, אלא מקופלת בו במוצהר אג'נדה חברתית. כפי שנאמר באחד מפסקי הדין, "את משפט העבודה מנחה עקרון יסודי המבוסס על חזקת חוסר השוויון הבסיסי שבין כוחו של העובד לכוחו של המעסיק". נשיאי בית הדין בעבר התגאו בכך שבית הדין אינו רק מקום שמחפשים בו צדק, אלא מכשיר לתיקון חברתי ולצמצום פערים. קצרה היריעה מלתאר פה את שלל התרגילים המשפטיים המופרכים שננקטו כדי לתת סעד לעובדים על חשבון מעסיקיהם, גם כאשר לא היה בכך כל הגיון משפטי. הווירטואוזיות הפרשנית הנהוגה בבתי הדין לעבודה, היורה לא-פעם את החץ ומסמנת סביבו את המטרה, יכולה לגרום גם לאב הרוחני אהרן ברק להתפקע מקנאה.

אך אם אפשר עוד להבין את רוח החמלה המפעמת בבית הדין כאשר הוא עובר שוב ושוב על ההוראה "וְדַל לֹא תִהְדָּר בְּרִיבוֹ" בהירתמו לטובת עובדים חלשים במשק,

נקטו לא פעם עיצומים והפרו צווי מניעה. האם נענשו על כך? מובן שלא. בית הדין כל כך מוכוון לטובת סיוע לעובדים שכירים באשר הם, שאין הוא מסוגל אף לשמר את כבוד פסיקותיו והחלטותיו. הצדק נרמס תחת האג'נדה ה"חברתית".

אולי כבר התרגלנו. הרי כך מתנהל כאן כל הליך של פירוק מונופול ממשלתי מנשקו: על ידי כופר. אומנם בית הדין לעבודה הוא האשם הישיר בכך שהוא מסייע לחזקים לשדוד את קופת המדינה, אך אל לנו לשכוח כי נבחרי הציבור עד כה לא עשו כלום כדי לעצור את החרפה הזאת. הם לא חוקקו חוק איסור שביתה בשירותים חיוניים, ולא עדכנו את חוקי העבודה. גם אם נקדש את זכות השביתה, אין שום סיבה שהמדינה לא תוכל בשום דרך לגבות מחיר מסוים מהשובתים, או לצמצם את נזק השביתה על ידי החלפת העובדים בעובדים זמניים.

זה קרה פעם, מזמן: בשביתה הימאים בנובמבר 1951. אלא שאז ההסתדרות

הייתה בצד של המדינה. בן-גוריון, מנהיג מפלגת הפועלים, שבר את שביתה הנהגת הימאים שהפרו את צו ההסתדרות. ימאים אחרים ומתנדבים החליפו את 350 העובדים שהתפטרו, והשיטו את האוניות ליעדן. עד מהרה השביתה הסתיימה והנהגת הימאים ביקשה לחזור למשא ומתן.

הנזק הכלכלי של הכופר שיינתן לעובדי הנמלים בטל אל מול החרפה המוסרית שבכניעה לאלימות. האבסורד שלפיו ככל שפוטנציאל הנזק גדול יותר כך גדולים הפיצויים המשולמים למאיים בנזק אינו יכול להימשך בחברה מתוקנת. יום יבוא ונסתכל על הסיפורים האלה בהשתאות, ונשאל את עצמנו איך נתנו לזה לקרות. על בית המשפט אולי נתהה פחות: האקטיביזם שלו לקידום האג'נדה החברתית יהיה תת-פרק בסיפור הגדול של ההיבריס המשפטי של דורנו. אבל איך נצדיק את העובדה שנציגינו בכנסת לא עשו דבר כדי למנוע זאת?

אברום תומר הוא חוקר בפורום קהלת.